

Skriftlig beretning

Pædagogisk Sektor
2013-2016

ende

Handlekraftig

Hjælpsom

Handlekraftig

Inspirerende

Inspirerende

Handlekraftig

Hjælpsom

Inspirerende

Indhold

Indledning	3	Overenskomstområdet	18
Presset på velfærden	4	Overenskomstforhandlingerne 2015	
Normeringer i dagtilbud	4	- et langt og sejt træk	18
Normeringsstatistik	4	Resultater	18
Ulighed	5	Private dagtilbud	19
Faglig udvikling	6	Sektorens deltagelse i Folkemødet på Bornholm	20
Forskning	6	Samarbejde med ministeriet	20
Pædagogik i dagplejen	6	Samarbejde med andre organisationer	
Pædagogisk arbejde på skolerne	7	på børneområdet	21
Faglig anerkendelse	7	Samarbejde i sektoren	21
Pædagogisk værktøj	7	Sektorrettede kurser	22
Vejledning	7	Medlemstal	22
Pædagogiske konferencer	7	Afsluttet og versende sager	
Madmodsløbet	8	i perioden 2014-2016	24
Dagplejens dag	8		
Fejring af 50 år med dagplejen	8		
FOAs Pædagogiske Udviklings Fond	10		
Dagplejens fremtid	10		
Det specialiserede handicapområde	12		
Skoleområdet og skolereform	12		
Uddannelses- og efteruddannelsesområdet	14		
Dimensioneringsaftale	14		
Udvikling pædagogiske assistenter	14		
Efteruddannelse	15		
Den Kommune - og			
Regionale Kompetencefond	15		
"Bedre til ord, tal og IT"	15		
Fonden 'Fra ufaglært til faglært'	15		

Politisk ansvarlig: Bech Madsen

Redaktion: Lone Kaufmann, Birgit Stechmann og

Stinus Fly Foto: Jørgen True og Heidi Lundsgaard

Produktion: Grafisk Team og FOAs trykkeri

Indledning

Det har været nogle barske år med fortsat faldende børnetal, kommunale besparelser udover det, børnetallet kræver, og en folkeskolereform, der har betydning for det pædagogiske personales beskæftigelse i skolefritidsordningerne.

I beretningsperioden har vi haft 2 forskellige regeringer. Den forrige regering viste gode takter ved samlet set at tilføre 750 millioner kr. til mere personale og kvalitet i dagtilbuddene. På trods af, at FOA ikke kom igennem med minimumsnormeringer, var de tilførte midler et lille, men godt skridt i den rigtige retning. De øgede ressourcer modsvares desværre af kommunale besparelser, hvorfor de ikke har ført til mere pædagogisk personale i dagtilbuddene samlet set.

Den forrige socialdemokratisk ledede regering nåede lige at præsentere et børneudspil, som indeholdt bedre normeringer for dagplejepædagogerne, mere uddannelse til ufraglærte i dagplejen, krav om læreplansarbejde blandt de private børnepassere samt et øget tilsyn hos de private børnepassere, inden de udskrev valg. Selvom den nye regering valgte at trække forslaget tilbage, viste børneudspillet, at den forrige regering var lydhør over for FOAs anbefalinger på området.

Nu har vi en borgelig regering, som er meget optaget af, at den offentlige sektor ikke må vokse, og som allerede har budt på forringelser af de i forvejen udsatte gruppers vilkår (især dagpenge- og kontanthjælpsmodtagere). Det har øget uligheden i vores samfund og det kan selvfølgelig også mærkes på dagtilbudsområdet. Både forbund og sektor har kastet sig ind i ulighedsdebatten, da medlemmerne og borgerne rammes af den førte politik.

Sektoren har især sat fokus på, hvordan det ikke alene er forældrenes baggrund, der er afgørende for børnenes senere udvikling, men i særdeleshed også kammeratskabseffekten - dvs. at børn, som ikke er socialt udsatte klarer sig dårligere i skolen, hvis de har gået i en daginstitution med mange udsatte børn. Derfor arbejder sektoren for gode sociale normeringer, for at begrænse den polarisering der kendetegner udviklingen på dagtilbudsområdet.

På uddannelsesområdet har den seneste overenskomst-aftale medført, at dimensioneringen for pædagogiske assistenter er beskåret kraftigt efter ønske fra KL. Det er dog påfaldende, at det var KL, der gik forrest med dagsordenen fra ufraglært til fraglært under OK15-forhandlingerne. Nu mener de tilsyneladende ikke, at der længere er brug for de selv samme kompetencer, hvilket sektoren er meget uforstående overfor.

På trods af de førnævnte udfordringer, har det dog været positivt at opleve, hvordan den forhenværende og nuværende regering har været forholdsvis lydhør over for FOAs ønsker. Den nye minister er tydeligt optaget af udviklingen af børneområdet og husker alle vores faggrupper i dette arbejde.

God læselyst

Birgitte Rasmussen
Sektornæstformand

og

Mogens Bech Madsen
Sektorformand

Presset på velfærden

ULIGHED KOSTER

Normeringer i dagtilbud

Normeringsforholdene i daginstitutionerne og i dagplejens tilsyn har været et tema i sektorens arbejde, og har haft en stor bevågenhed i pressen.

I november 2014 indgik regeringen en aftale med SF og Enhedslisten om en velfærdspakke i forbindelse med aftalen om finansloven for 2015. I den pakke lå **Børnemilliarden**, hvor der blev afsat 250 mio. kr. årligt svarende til 1 mia. kr. i perioden 2015-2018, til flere hænder på børneområdet. Pengene udmøntes udover det årlige løft på 500 mio. kr. af dagtilbudsområdet, som regeringen [SRSF] og Enhedslisten afsatte i forbindelse med finansloven for 2012. Dermed har aftaleparterne samlet set i denne regeringsperiode prioriteret 750 mio. kroner årligt til bedre normeringer og kvalitet i dagtilbud. De mange penge er desværre kun en dråbe i havet, da de på ingen måde kan kompensere for det store antal stillinger, der er forsvundet fra børneområdet og som ikke kan forklares ved et faldende børnetal.

Sektoren har i perioden iværksat en lang række initiativer, der har været med til at fastholde normeringsdagsordenen og tilføje nye vinkler til diskussionen. Sektorens tilbagevendende udgivelse af en omfattende rapport om **Daginstitutionernes hverdag**, som blev udgivet i sin seneste version i juli 2016, er med til at sikre FOA synlighed, som en central aktør på daginstitutionsområdet og i kampen for bedre normeringer.

I forhold til normeringer i dagplejen udgav sektoren i april 2015 rapporten **Kvalitet og tilsyn i dagplejen**, som viser, at der er meget store forskelle på normeringerne fra kommune til kommune.

I slutningen af april 2015 inviterede FOLA – Forældrenes Landsforening, BUPL og FOA til fælles **konference om minimumsnormeringer** på Christiansborg, hvor børneordførerne fra de politiske partier drøftede oplæg fra blandt andre SFI.

I maj 2015 lagde regeringen deres **Børnepakke** frem. Pakken var et udspil på 2,5 mia. kr. til et løft af dagtilbudsområdet. I pakken var der hovedvægt på, at løftet skulle styrke området via mere og bedre kvalificeret personale. For dagplejen var det præciseret, at den faglige sparring skulle styrkes, hvilket betød, at der skulle være et tilstrækkeligt antal dagplejepædagoger ansat i alle kommuner. Derudover skulle der stilles flere indholdsmæssige krav og et styrket tilsyn med private pasningsordninger, hvilket i mange kommuner også ville betyde ansættelse af flere dagplejepædagoger. Desværre nåede **Børnepakken** ikke at blive vedtaget før regeringsskiftet i juni 2015.

Normeringsstatistik

På baggrund af finanslovsaftalen for 2013 nedsatte Social-, Børne- og Integrationsministeriet en arbejdsgruppe, der skulle opstille en eller flere modeller for etablering af en ny opgørelsesmetode for normeringer i dagtilbud.

Kvalitet og tilsyn i dagplejen

April 2015

FOA

2000

Leger lige børn bedst?

Ulighed og adskillelse i daginstitutioner og skoler

FOA

November 2015

2000

Arbejdsgruppen bestod af KL, Finansministeriet, Økonomi- og Indenrigsministeriet samt Social-, Børne- og Integrationsministeriet. FOA blev inddraget i udredningsarbejdet, og det var minister Annette Vilhelmsens forventning, at udredningsarbejdet blev afsluttet i februar 2014 med henblik på, at der snarest muligt, som erstatning for den nuværende opgørelse, blev etableret en retvisende årsstatistik for normeringer i dagtilbud.

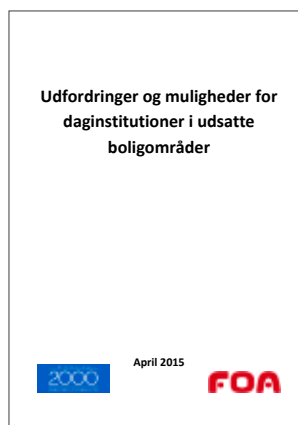
Først i september 2016 kom den nye normeringsopgørelse fra Danmarks Statistik. Statistikken var imidlertid meget misvisende, idet den fx angav, at der i Fredensborg Kommune var 21 børn pr. dagplejer og 1 barn pr. voksen i vuggestuen på Langeland. Statistikken blev trukket tilbage og der er nu udsigt til, at en ny statistik først offentliggøres i april 2017.

De dårlige normeringer i dagtilbud er et emne, der siden sidste kongres er blevet skudt til hjørne af hele 3 ministre, når FOA har forsøgt at løfte denne dagsorden. Skuffelsen er derfor stor i Pædagogisk Sektor over, at der nu først er udsigt til at få en normeringsopgørelse i 2017.

Ulighed

Som et element i ulighedskampagnen, har sektoren undersøgt personalenormeringen og personalets udfordringer i de daginstitutioner, som har flest børn i udsatte positioner. Rapporten **Udfordringer og muligheder for daginstitutioner i udsatte boligområder** viser, at knap 10 pct. af landets daginstitutioner har en del eller mange børn i udsatte positioner. De fleste af institutionerne har fået bevilget ekstra personaletimer, men de fleste steder er antallet beskedent og i gennemsnit på 27 timer om ugen. Rapporten blev præsenteret på FOAs konference på Christiansborg om børn og ulighed i april 2015. Konferencen havde deltagelse af folketingets børneordførere og en række centrale aktører på børneområdet.

I december 2015 udgav sektoren undersøgelsen **Leger lige børn bedst? - Ulighed og adskillelse i daginstitutioner og skoler** som viser, at børn fra forskellige sociale lag samler sig i bestemte daginstitutioner og skoler. Det overraskende i undersøgelsen er, at børnenes ulige chancer for at klare sig godt i skolen især er påvirket af, om den daginstitution, børnene gik i, havde mange børn i udsatte positioner indskrevet.

Rapporten **Ulighed og Ritalin - Hvad betyder social baggrund i familie og daginstitution for, om børnene får ADHD-medicin?** er resultatet af en undersøgelse af, om der er en sammenhæng mellem ordination af Ritalin og tilsvarende ADHD-medicin til børn i alderen 6-16 år og barnets sociale baggrund. Undersøgelsen viser, at den sociale sammensætning i den daginstitution, som barnet gik i 2010, har en klar betydning for, om barnet får Ritalin i 2014, også når man tager højde for, at man i nogle kommuner hyppigere ordinerer Ritalin pr. 1.000 børn end andre, forældrenes uddannelsesniveau m.m.

Faglig udvikling

Det er en væsentlig opgave for Pædagogisk Sektor at bidrage til medlemmernes faglige udvikling. Det gør vi blandt andet ved, at:

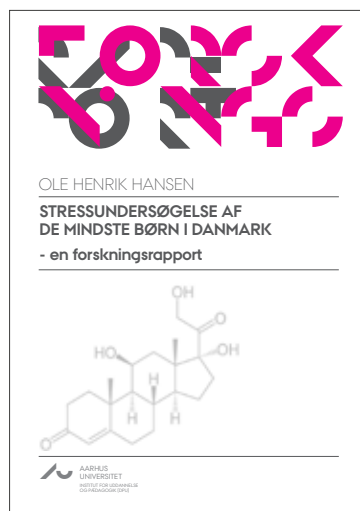
- Finde **eksempler på den fagligt gode praksis** til inspiration for andre.
- Igangsætte **forskning i den pædagogiske praksis** og deraf følgende anbefalinger til udviklingen af faget.
- Udvikle **fagligt inspirerende materialer** i et samarbejde med sektorens medlemmer og eksperter inden for særlige pædagogiske temaer, fx børns motoriske udvikling.

Sektorens medlemmer er altid med til at læse og give kritik på nye materialer inden de bliver trykt, så vi i sektoren sikrer, at materialerne er brugbare og vedkommende.

Forskning

Vi ved ikke ret meget om de mindste børns stress eller deres oplevelse af eventuelle stressede situationer, ligesom vi ikke ved ret meget om sammenhængen mellem de mindste børns hverdagsliv og en given stresstilstand. Der er heller ikke sammenlignende undersøgelser, som beskriver hvordan dagligdagen i en vuggestue, i en aldersintegreret institution, i en dagpleje eller i et hjem, influerer på børnenes stress. For at få en idé om disse spørgsmål, bad vi børneforsker Ole Henrik Hansen om at

undersøge forskellige elementer, der kan relatere sig til børns stressniveau. Det centrale element i undersøgelsen er børnenes niveau af stresshormonet kortisol. Der er indsamlet prøver i 53 kommuner jævnt fordelt over hele landet – i 19 vuggestuer, 25 integrerede institutioner, 65 dagplejehjem og 76 hjem.

Undersøgelsen omfatter i alt 703 børn, 330 piger og 373 drenge.

Konklusionerne på undersøgelsen var blandt andet:

- Der ses ingen sammenhæng mellem normeringstal (antal voksenter i forhold til antal børn i varetægt udtrykt som antal børn pr. voksen) og kortisolsekretion.
- Der ses ingen signifikant sammenhæng mellem luft-fugtighed og kortisolsekretion.
- Der ses ingen signifikant sammenhæng mellem CO2 i barnets pasningsmiljø og kortisolsekretion.

Stressundersøgelsen kan desværre ikke bruges til at sige noget om, hvordan normeringstal m.m. påvirker børns trivsel. Forskeren bag undersøgelsen konkluderer, at børns overlevelsessevne og dermed tilpasningsevne i 0-3-årsalderen betyder, at børns kortisolsekretion ikke stiger, selv under svære livsvilkår – som fx dødsfald i familien eller skilsmisse. Den kan derfor godt bruges til at argumentere for, at lavt stress niveau hos børn ikke er ensbetydende med trivsel og god kvalitet i dagtilbuddet.

Pædagogik i dagplejen

Mulighederne i legestuen i dagplejen er mange – der er flere voksne, flere børn i forskellige aldre og ofte mere plads eller flere rum. Forskningen i dagplejen har i 2013 peget på, at dagplejepædagogerne i højere grad bør deltage i planlægningen og rollefordelingen af dagplejerne i legestuen. Med udgangspunkt i denne forskning, har pædagogisk sektor i hæftet **Legestuen i dagplejen** [2014] samlet en række overvejelser, dagplejere og dagplejepædagoger sammen kan gøre sig om, hvad der skal ske i legestuen og hvorfor.

Pædagogisk Sektor sendte et filmhold ud til dagplejeren Åsta Kjeldahl fra Vejen og fulgte hende gennem en almindelig arbejdsdag med børnene Jasmin og Viktor. Filmen

Pædagogik i dagplejen

(2014) blev lavet med det formål at illustrere, hvordan pædagogiske principper, råd og teorier kan oversættes i det daglige arbejde med børnene. Børneforskeren Ole Henrik Hansen fra Aarhus Universitet kommenterer Åstas arbejde, og forklarer, hvad det er hun gør, som er god pædagogik.

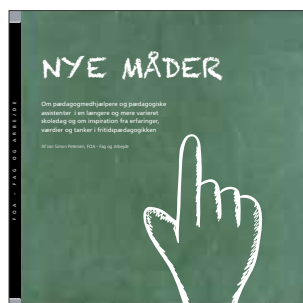
Ordet didaktik bruges mere og mere i drøftelser af det pædagogiske arbejde. For mange er det dog uklart, hvad der mere præcist menes med at arbejde didaktisk eller gøre sig didaktiske overvejelser. Da Pædagogisk Sektor gerne vil støtte udviklingen af det faglige indhold i

dagplejen, har vi med hæftet **Didaktik i dagplejen** (2015) beskrevet, hvad didaktik er i dagplejen. I den forbindelse blev der også lavet en dvd, som tager fat i emnet didaktik. Et gennemgående tema i hæftet og filmen er, at læring i dagplejen ikke er undervis-

ning, og at det børn lærer i dagplejen, altid skal tage udgangspunkt i barnets behov, og ikke i vores ønsker om at udvikle bestemte færdigheder hos barnet. Målgruppen for hæftet er både dagplejere og dagplejepædagoger.

Pædagogisk arbejde på skolerne

Pjecen **Nye måder** (2014) handler om Folkeskolereformen fra 2013 og hvilke muligheder og udfordringer, den skaber for den pædagogiske praksis i folkeskolen. Det er sektorens vurdering, at der i forbindelse med indførelse af en længere og mere varieret skoledag skal ske en styrkelse af de elementer, som man kender fra fritidspædagogikken. I den forbindelse kan pædagogmedhjælpere og pædagogiske assistenter yde et vigtigt bidrag ift. at sætte gang i aktiviteter inden for bl.a. understøttende undervisning, motion og idræt.

Faglig anerkendelse

Pædagogisk Sektor lavede i oktober 2014 antologien **Den pædagogiske assistent - en pædagogisk håndværker**, hvor elever, lærere, færdiguddannede og pædagogiske ledere tegner et billede af den pædagogiske assistentuddannelse. De mange bidrag viser, at uddannelsen har sit helt eget dna, og ikke alene kan betragtes som pædagoguddannelsen 'minus noget'. Uddannelsen er derimod en selvstændig, fuldgældig og særegen måde at tilegne sig et pædagogisk håndværk på.

Pædagogisk værktøj

Kassen **Babyaktiviteter** indeholder 36 kort med forslag til aktiviteter, som alle tager udgangspunkt i de mindste børns følelsesmæssige og sociale udvikling. Kortene er udarbejdet af Kolding Kommune, for at udvikle det pædagogiske arbejde med børn i alderen 8-18 måneder. Aktivitetskortene er i et samarbejde

med Pædagogisk Sektor delt op i 6 kategorier, som alle fortæller om, hvad aktiviteterne stimulerer hos de mindste børn: Nysgerrighed, gode relationer, tryghed, bevægelsesglæde, fortællelyst og madglæde.

Vejledning

Sektoren har udarbejdet listen **10 gode råd** (2014) for omsorgshjælperes håndtering af borgernes penge, for at undgå potentielle misforståelser eller ureglementeret håndtering af disse.

Pædagogiske konferencer

Der har årligt i perioden 2013–2016 været afholdt **lands-konference for de pædagogiske konsulenter**, hvor udviklingen på dagtilbudsområdet og arbejdsopgaverne har været det centrale omdrejningspunkt. På den seneste konference i 2016 var temaet Pædagogik - Etik - Filosofi og Evidens. I 2014 var der fokus på blandt andet daginstitutionernes rolle, som en del af et uddannelsessystem, hvor alle skal med.

Ligeledes har der i perioden 2013–2016 været afholdt årlige landskonferencer for dagplejen under overskriften **Kvalitet i dagplejen**. I 2016 var det gennemgående tema de pædagogiske læreplaner. I 2015 var der særligt fokus på didaktik og i 2014 var der fokus på digital dannelse, stress blandt børn i dagtilbud og inklusion.

Der har været afholdt **årsmøder for dagplejepædagoger og ledere**. I 2016 var temaet dagplejepædagogens rolle som leder. I 2015 var gæstepleje, uddannelse og modtagelse af flygtningebørn til debat.

Derudover har der i 2013 været afholdt **en konference om den gode vuggestue**, som handlede om, hvad der skal til for at skabe kvalitet i vuggestuen.

Madmodsløbet

I et samarbejde med Claus Meyer deltager sektoren hvert år i Madmodsløbet, hvor vi stiller arbejdskraft og hjælpere til rådighed.

I Madmodsløbet løber børnene for sjov, sammen med hinanden, og for en fremtid med større madglæde og mere rummelighed. Meningen med løbet er at lave en spændende og aktiv dag for børnene og samtidig fremme det enkelte barns sundhed, styrke åbenheden over for nye madvarer og andre madkulturer samt at fremme indlæring ved brug af de forskellige sanser.

Når børnene løber og smager, støtter de samtidig Melting Pot Foundation. Overskuddet fra Madmodsløbet går til fondens arbejde med at forbedre vilkårene og fremtidsudsigterne for børn og unge blandt udsatte grupper i Danmark, Bolivia og USA gennem initiativer, der har madhåndværk og entreprenørskab som bærende elementer.

Dagplejens dag

Dagplejens dag havde i maj måned 25 års jubilæum. I den anledning og som noget helt nyt i 2016 lancerer sektoren i samarbejde med Børneulykkefonden, DGI og bObles nu en kampagne **Hej skal vi tumle?** specielt tilpasset børn i alderen 1-3 år. Udgangspunktet for Hej skal vi tumle? er en fælles samlingsuge for dagplejere landet over med fokus på leg, fysisk aktivitet og sansemotorik.

Til at understøtte dette var der mulighed for at købe en aktivitetskasse for blot 225 kr.

1.700 Dagplejere/legestuegrupper tog imod dette tilbud, og tilbagemeldingerne herfra har været yderst positive. Desværre måtte nogle også gå forgæves, da der ved fristens udløb måtte meldes udsolgt.

Fejring af 50 år med dagplejen

Pædagogisk Sektor har i 2016 fejret at dagplejen i nogle af de største byer har 50 års fødselsdag, og i 2017 bliver det også fejret i rigtig mange andre kommuner.

Sektoren har lavet en masse balloner, med påtryk 'Dagplejen 50 år' som gratis kan rekvireres i FOA.

Vi har i samarbejde med dagplejen i Odsherred Kommune samt FOLA, udgivet bogen **Skal dit barn i dagpleje?**, som er en rigtig god fortælling til forældre og kommende forældre, om hvad det vil sige at have sit barn i dagpleje. Bogen kan købes til kostpris i FOA.

På dagplejens landskonference havde vi fået lavet en stor kage med teksten 'Dagplejen 50 år', og som en lille intern gimmick har vi i september måned haft password til FOA Wi-Fi med adgangskoden Dagplejen50aar.

Fagbladet FOA har haft en artikelserie i anledning af 50-året, og det er lykkedes at finde en tidligere dagplejer, som startede for 49 år siden, som kunne fortælle om det faglige arbejde, som startede helt fra bunden af.

FOAs Pædagogiske Udviklings Fond

Pædagogisk Udviklings Fond (PUF) er oprettet af FOA med det formål, at alle inden for det pædagogiske felt kan ansøge om penge-midler til udviklingsarbejde, projekter og forskning. PUF ønsker at belyse betydningen af ophold i alle dag- og døgntilbud, herunder rammernes betydning

ved at bevilge beløb til projekter, der støtter dette formål. FOAs pædagogiske Udviklings Fond har i perioden bevilget støtte til følgende projekter:

Med udgangspunkt i de data og analyser, der trådte frem i projektet 'Forandring og Forankring', som FOAs Pædagogiske Udviklings Fond gennemførte i perioden 2010–2011, var formålet med projektet **Et område i bevægelse – Daginstitutionens ethos** (2013), at undersøge: Hvad er i dag daginstitutionens ethos – forstået som de bevidste og ubevidste betingelser og vilkår, der er bestemmende for det indhold, som børn møder i deres daginstitution hver eneste dag? Resultatet var ikke entydigt, men viste at de interviewede er optaget af mange forskellige emner, lige fra styringsproblematikker og dokumentation til pædagogisk udvikling.

2013:

- En tekst om evidensproblematikken
Projektledere: Søren Christensen og John Kresler. Projektet er afsluttet.
- Skrammellegepladsen – et unikt univers for børn
Projektleder: Jannie Madsen (Skrammellegepladsen i Emdrup). Projektet er afsluttet.

2014:

- Sårbare Sjæle
Anja Dalhoff (Danish Doc Produktion). Projektet er afsluttet.
- Pædagogisk arbejde i skolen efter reformen
Randi Andersen (UCSJ). Projektet er ikke afsluttet.
- Sammen om dukken
Kulturanstalten (København) Projektet er afsluttet.

- Det gode børneliv
Projektleder: Peter Frandsen (Forumteatret) Projektet er ikke afsluttet.
- Dansk pædagogik en turistattraktion
Projektleder: Jytte Hare (Kindergarten Tours). Projektet er afsluttet.

2015:

- Den sårbare relation – Hverdagsliv i botilbud for voksne psykisk og fysisk udviklingshæmmede.
- Lone Ree Milkær – Cand mag. Folkloristik. Projektet er ikke afsluttet.
- De åndsvages historie – Film
- LEV – SL og FOA – Hansen og Petersen film. Projektet er afsluttet.
- Dansk pædagogik – en turistattraktion
Jytte Hare – Kindergarten Tours. Projektet er ikke afsluttet.
- National videns indsamling – Faglige praksisser mellem skole og fritidspædagogiske traditioner. Krister Svensson (Playdesign). Projektet er ikke afsluttet.

2016:

- Lige deltagelsesmuligheder gennem normkritiske kompetencer
- Kristina Avenstrup, Børnehusene i Fredensborg – Projektet er ikke afsluttet.
- Science spørgsmål i børnehøjde.
- Claus Michelsen, Syddansk universitet – Projektet er ikke afsluttet.
- Fællesskaber – Et samskabelses-projekt i lokalsamfundet.
- Helle Primdahl – Projekt 'Fællesskaber' i Elev, Aarhus kommune – Bocenter Nord. Projektet er ikke afsluttet.

I 2016 har fonden etableret PUF's skriftserie, der består af pædagogiske skrifter om forskningsprojekter, som fonden har støttet – eller opgaver, afhandlinger mv., som er indsendt til fonden med henblik på evt. udgivelse. Skrifterne kan gratis downloades, alternativt i enkelte tilfælde – mod betaling – trykkes som klassesæt. Se mere på foa.dk/forbund/temaer/p-aa/puf-paedagogisk-udviklingsfond.

Dagplejens fremtid

Under overskriften 'Vuggestuen er bedst' offentliggjorde BUPL i efteråret 2013 'Effekter af daginstitutionstilbud' en foreløbig rapport, udarbejdet af professorerne Na-

banita Datta Gupta og Marianne Simonsen – begge forskere fra Institut for Økonomi på Aarhus Universitet. Den endelige rapport blev offentliggjort i januar 2014.

I **Vuggestue vs. dagpleje** [2014] konkluderer professor i matematisk statistik Peter Allerup fra Institut for Uddannelse og Pædagogik på Aarhus Universitet samt Niels Glavind analytiker og direktør i Bureau 2000, at Datta Gupta og Simonsens analyse har så mange svagheder, at der ikke er statistisk belæg for dens konklusioner.

Undersøgelsen **Dagtilbudstyper og skolepræstationer** [2015] viser, at der ikke er noget, der tyder på, at børn i alderen 0-2 år, der har gået i dagpleje og børn, der har gået i daginstitution, klarer sig forskelligt i skolen, når man tager højde for forældrenes uddannelsesniveau. Bureau 2000, der har foretaget undersøgelsen for FOA, lægger vægt på, at undersøgelsen er en registerundersøgelse, og derfor ikke kan fortælle os noget om kvaliteten af det pædagogiske arbejde i hverken dagplejen eller daginstitutionerne. Undersøgelsen fastslår alene, at man ikke generelt kan sige, at forældrenes valg af 0-2-årsdagtilbuddet er afgørende for barnets senere skolepræstationer.

Få dage før KL holdt børnetopmøde i januar 2016 sendte Pædagogisk Sektor de 2 publikationer **Vuggestue vs. Dagpleje** og **Dagtilbudstyper og skolepræstationer** til samtlige børnechefer og børn- og ungeudvalg i kommunerne med et følgebrev, som gjorde opmærksom på, at undersøgelsen, der angiveligt skulle vise, at vuggestuen er bedst, ikke er valid. I følgebrevet var der også et FOA-ønske om, at vi i stedet for at tale om, at en dagtilbudstype er bedre end en

anden, koncentrerer os om at mindske kvalitetsforskelle inden for alle typer af dagtilbud. Pædagogisk Sektor sendte også publikationerne til alle væsentlige forskere på børneområdet, KL, Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling og Danmarks Evalueringsinstitut (EVA).

Sektoren har været i dialog med en række forskere og ministeriet i kølvandet på, at Datta Gupta og Simonsens undersøgelse 'Effekter af daginstitutionstilbud' ofte citeres på konferencer – herunder i oplæg på KL's børnetopmøde 2016 og i daværende minister Manu Sareens børnepakke. At det har nyttet noget, fik vi konstateret på Aarhus Universitets uddannelsesforskningskonference hvor professor Niels Egelund valgte ikke at uddybe, hvad resultatet af 'Effekter af dagtilbud' var. Men nøjedes med at nævne, at den var gennemført som et led i en lang række forskningsprojekter under hans ledelse. Han nævnte endda, at en fagforening havde rettet kritik mod undersøgelsen.

Som et led i at synliggøre dagplejens kvaliteter, har Pædagogisk Sektor udgivet bogen **Skal dit barn i dagpleje?** [2016], som er skrevet af dagplejen i Ods herred Kommune. Når man som forældre tager stilling til, om barnet skal i dagpleje, er der mange spørgsmål, der skal besvares. Med bogen forsøger Pædagogisk Sektor at give forældre svar på deres mange spørgsmål eller inspirere til nye spørgsmål til deres lokale dagpleje. Derudover henvender bogen sig til dagplejere, sundhedsplejersker, studerende, fagpersoner inden for børneområdet, politikere og andre, der kunne være nysgerrige på, hvad nutidens dagpleje er.

Pædagogisk Sektor har etableret en Facebook-gruppe: **Dét virker i den kommunale dagpleje**. I denne gruppe deles de gode historier fra den kommunale dagpleje om det daglige pædagogiske arbejde, spændende projekter og de lokale succeser fra dagplejen.

Det specialiserede handicapområde

Arbejdet med det specialiserede handicapområde har en høj prioritet i sektoren, og der arbejdes systematisk med at gøre FOA til en synlig og anerkendt aktør på området. Der lægges i arbejdet særlig vægt på at udvikle samarbejdet med handicaporganisationerne, og der er i dag et godt samarbejde med flere organisationer på området.

Der er i efteråret 2014 blevet gennemført en undersøgelse blandt omsorgsmedhjælperne om omfanget og karakteren af vold på området. Undersøgelsen belyste også årsager til volden, og sektoren har i formidlingen af resultaterne lagt vægt på at koble problemerne med vold med den specialisering af området, der har fundet sted de senere år.

Den tragiske sag på Lindegården har øget sektorens fokus på psykiatriområdet. Det er især i Københavns Kommune, at sektorens medlemsgrupper primært er beskæftigede, dette i form af socialpædagoger fra LFS. Rundt om i landet er der tillige en del ansatte på overenskomsten for omsorgs- og pædagogmedhjælpere samt pædagogiske assistenter.

Sektoren deltager i forbundets arbejde omkring et psykiatripolitisk debatoplæg til kongressen og arbejder i den forbindelse på at sikre en tydeligere socialpædagogisk vinkel på området.

Den tidligere gennemførte undersøgelse af medlemmernes oplevelse af beboerne på botilbuds muligheder for at få ledsagelse i forbindelse med ferier og fritidsaktiviteter, er i forbindelse med finanslovsforhandlingerne 2014 blevet fulgt op af sektoren med forslag om at gennemføre et retskrav på ledsagelse. Dette forslag blev ikke gennemført, men der er politisk arbejdet videre med at finde en løsning omkring ledsagelse og senest er brugerbetaling

blevet nævnt som en løsning. Et forslag som sektoren ikke støtter.

Sektoren holder løbende møder med Landsforeningen LEV, og vi har i foråret 2016 deltaget i en fælles debatrunde i Odense, Aarhus og København sammen med LEV og SL. Her var der sat fokus på området og borgernes rettigheder i forlængelse af udgivelsen af dokumentarfilmen 'De åndssvages historie'. Filmen var blandt andet støttet af udviklingsfonden PUF.

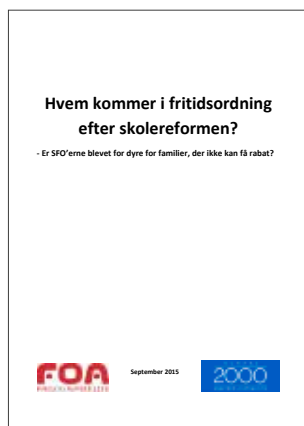
I forbindelse med revisionen af servicelovens voksenbestemmelser, deltager sektoren dels i en baggrundsgruppe, dels i møder med politiske ordførere på Christiansborg. Der er tilsyneladende indgået en alliance mellem KL og ministeriet, som systematisk går efter at fjerne lovbestemte rettigheder og erstatte disse med et såkaldt 'indsatskatalog', som i realiteten vil overlade borgernes tilbud til et kommunalt skøn. Det forhindrer ikke den enkelte i at prøve sin sag i Ankestyrelsen, men det er der meget få som gør i dag, ligesom Ankestyrelsens fokus vil ændre sig ved en overgang fra ret til skøn.

FOA frygter, at det vil blive de svageste borgere, som bliver hårdest ramt - de som ikke kan efterspørge tilbud, og som ikke har et sprog.

Sektoren har nedsat en arbejdsgruppe af afdelingsrepræsentanter og det faglige udvalg, som sammen med formandsskabet skal sætte fokus på arbejdsområdet, såvel faglighedsarbejdet og arbejdsvilkår.

Skoleområdet og skolereform

Det har været en vigtig opgave at sikre sektorens medlemmer fortsat beskæftigelse, gode arbejdsvilkår og en meningsfyldt hverdag efter indførelsen af Folkeskolere-

formen. Sektoren er kritisk overfor den forlængede skoledag, fordi den begrænser børns fritid. Reformen har da også betydet en kraftig reduktion i åbningstiden i skolefritidsordninger og fritidshjem, og det har derfor været en vigtig opgave for afdelingerne, at få det pædagogiske personale med ind i undervisningen. Det er i betydeligt

omfang lykkedes, men i en del kommuner har reformen desværre resulteret i opsigelser.

Undersøgelsen **Hvem kommer i fritidsordning efter skolereformen? - Er SFO'er blevet for dyre for familier, der ikke kan få rabat?** fra september 2015, viser, at mange forældre vælger fritidsordningerne fra, når børnene bliver 9-10 år, samt at familier med relativt høje indkomster, eller som har friplads eller søskende rabat, lader børnene blive i SFO/fritidshjem.

Konsekvenserne af den kortere skoledag er bredt belyst i sektorens rapport **SFO og dagtilbud: Pris og kvalitet 2015**. Pædagogmedhjælpernes og de pædagogiske assistenters beskæftigelse og indholdet i deres arbejde efter reformen er nærmere beskrevet i notatet **Pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere i skoler og specialskoler**. Begge udgivet primo 2015.

Pædagogisk Sektor gennemførte i 2014 og 2016 3 undersøgelser på SFO-området, hvor vi har påvist at antallet af indskrevne børn i SFO er faldet med ca. 20.000 børn, og at de børn, som ikke længere går i SFO, primært kommer fra de svageste indkomstgrupper lige over fripladsniveau.

Sektoren har styrket sit fokus på skoleområdet gennem nedsættelse af en arbejdsgruppe af afdelingsrepræsentanter, FTR og formandsskabet. Arbejdsgruppen er i gang med, at få belyst hele skoleområdet gennem en stor undersøgelse, som i øvrigt også inkluderer friskoleområdet. Undersøgelsen indeholder flere elementer, blandt andet variationen af pædagogmedhjælpernes opgaver i skolen, overenskomstforhold mv.

Uddannelses- og efteruddannelsesområdet

Fra august 2015 følger nye elever på den pædagogiske assistentuddannelse en ny uddannelsesordning. Den nye uddannelsesordning er et resultat af erhvervsskolereformen. Derfor er uddannelsen ændret på en række vigtige punkter – både i skolefagene og i praktikken.

Der er indført et grundforløb (del 1 og 2), hvor grundforløb 2 er obligatorisk til den ordinære uddannelse. Hovedmodulet består nu af 4 profilområder:

- Natur og udeliv
- Digital kultur
- Bevægelse og idræt
- Sundhed i den pædagogiske praksis

Det er endvidere muligt at tage den pædagogiske assistentuddannelse på talentspor og som EUX.

Dimensioneringsaftale

Regeringen, KL, Danske Regioner og LO har 1. september 2016 indgået en 2-årig aftale om dimensioneringen af den pædagogiske assistentuddannelse. LO har indgået aftalen på vegne af FOA, 3F og SL. Aftalens væsentligste resultat er følgende:

- På den pædagogiske assistentuddannelse bliver dimensioneringen 700 uddannelsesaftaler.
- Der indføres adgangsbegrænsning på grundforløb 2. Det medfører, at der bliver en begrænset adgang til grundforløb 2 for elever uden en uddannelsesaftale med en arbejdsgiver. Antallet af pladser på grundforløb 2 i 2017 og 2018 vil blive bestemt af undervisningsministeren efter høring i det faglige udvalg PASS og Rådet for de grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser.

- Alle indgåede uddannelsesaftaler på EUD og EUV 1, 2 og 3 vil blive medregnet, når man opgør antallet af praktik- og uddannelsespladser.
- Det aftalte antal uddannelses- og praktikpladser er en minimumsdimensionering. Kommuner og regioner kan altid oprette flere pladser. Det er KKR og regionerne, som fordeler den fastlagte minimumsdimensionering regionalt og mellem kommuner og regioner. Aftalen gælder for 2017 og 2018. I foråret 2018 skal parterne drøfte en fremtidig flerårig dimensionering af uddannelserne.

Den tidligere dimensioneringsaftale var på 1.591 uddannelsesaftaler.

Udvikling pædagogiske assistenter

De pædagogiske assistenters kompetencer og deres arbejdsmarked er blevet undersøgt og beskrevet i 2 meget forskellige analyser: dels Rambølls undersøgelse **Pædagogiske assistenter – analyse af arbejdskraftbehovet** fra august 2016 blandt ledere, forvaltninger, pædagogiske assistenter og tillidsrepræsentanter, dels FOAs, UCC, UC, UCs mfl. **En undersøgelse af pædagogiske assistenters faglighed i praksis**, juni 2016.

Rambølls analyse af behovet for pædagogiske assistenter fremover, er bestilt af Ministeriet for Børn, Unge og Ligestilling, KL og FOA til brug ved blandt andet dimensioneringsdrøftelserne om den pædagogiske assistentuddannelse.

Undersøgelsen er meget omfattende og indeholder både kvalitative interviews og en række spørgeskemaundersø-

gelser til ledere af dagtilbud og døgntilbud, forvaltningschefer, tillidsrepræsentanter og pædagogiske assistenter. Materialet består af en bilagsrapport, som nøgternt beskriver resultaterne i undersøgelsen og en konklusionsrapport, som tolker på resultaterne. Konklusionsrapporten bygger fortrinsvis på ledernes vurderinger af de pædagogiske assistenters kompetencer.

En central del af konklusionsrapporten er analysen af behovet for pædagogiske assistenter, netop fordi analysen var et indspark til de netop afsluttede forhandlinger om dimensionering af den pædagogiske assistentuddannelse. 57 % af ledere af tilbud vurderer, at der er et uændret behov for pædagogiske assistenter, mens 25 % forventer et faldende behov og 8 % et stigende behov. Dette er blandt andet årsagen til faldet i den nu aftalte dimensionering.

Det fremgår også af rapporten, at mange ledere ikke er fortrolige med kompetencemålene i den pædagogiske assistentuddannelse.

FOA er ikke af den opfattelse, at rapporten giver anledning til at fjerne over halvdelen af uddannelsespladserne, men konstaterer i stedet, at der er stærkt behov for at få de pædagogiske assistenters faglighed, anerkendelse og respekt sat på dagsordenen.

Det samlede materiale herunder især bilagsrapporten giver mange inputs til en kommende debat om de pædagogiske assistenter og deres kompetencer.

Der er en tendens til at tale uddannelsen til pædagogisk assistent ned, men kigger vi på den konkrete udvikling, er der meget at glæde sig over.

I dag er 20 % af alle ansatte under overenskomsten for pædagogmedhjælpere og pædagogiske assistenter uddannet pædagogisk assistent. De tilsvarende antal ansatte under overenskomsten for omsorgs- og pædagogmedhjælpere samt pædagogiske assistenter er 13 %, hvilket er en fordobling over 2 år.

Blandt dagplejerne har 10 % en uddannelse, enten som pædagogisk assistent eller som pædagog.

Efteruddannelse

Store dele af det pædagogiske område har gennem de seneste år været præget af omlægninger og forandringer i organiseringen og tilbudsstrukturen. Mange kommuner har igangsat opkvalificering af dagplejere, og der ses en stigende tendens til at større grupper inden for det pædagogiske område gennemfører generel kompetenceudvikling bestående af 3-5 AMU-mål (sammensatte forløb).

I EPOS (Efteruddannelsesudvalget for Pædagogisk Område og Social- og Sundhedsområdet) har der de seneste år været fokus på anbringelsesområdet, dagtilbudsområdet, voksenhandicapområdet og folkeskoleområdet.

FOA har, i EPOS-regi, været initiativtager til udviklingen af et AMU-forløb, der understøtter kompetenceudvikling i at modtage flygtningebørn og deres familier.

Den Kommunale - og Regionale Kompetencefond

Den Kommunale Kompetencefond blev etableret ved overenskomstforhandlingerne i 2013 og har til formål at fremme og understøtte kommunernes kompetenceudviklingsindsats og sikre medlemmerne et øget kompetenceniveau. Pædagogisk Sektor har pr. 31. august 2016 fået bevilliget 2.564 ansøgninger under fonden.

Pr. 1. april 2016 er der også mulighed for at søge om midler i Den Regionale Kompetencefond.

'Bedre til ord, tal og IT'

FOA har i 2015 iværksat projektet 'Bedre til ord, tal og IT' i samarbejde med KL og 3F under Den Kommunale Kompetencefond. Projektet sætter særligt fokus på medlemmernes læse-, regne-, stave og IT-færdigheder med henblik på at understøtte den enkeltes mulighed for efterfølgende uddannelsesmuligheder. Flere medlemmer af Pædagogisk Sektor har haft stor glæde af projektet, som afsluttes i juni 2017.

Fonden 'Fra ufaglært til faglært'

Ved overenskomstforhandlingerne i 2015, blev der ved forhandlingsfællesskabets forhandlinger afsat midler til at understøtte, at ufaglærte får mulighed for at blive faglærte. På KL's område er der til FOAs grupper afsat 15 mio. kr. årligt. Det tilsvarende beløb på det regionale område er ca. 3,4 mio. kr. årligt til FOAs grupper. Projektet skulle være igangsat 1. april 2016, men det har været

svært at nå til enighed om udmøntningen med KL. Pædagogisk Sektor har lagt vægt på at ufaglærte pædagog-medhjælpere, omsorgsmedhjælpere og dagplejere sikres det, der svarer til deres normale løn under uddannelsen. I skrivende stund kendes den endelige udmøntning af aftalen ikke. Det er Pædagogisk Sektors forventning, at projektet kan komme i gang i første kvartal 2017.

Den konkrete udmøntning med Danske Regioner afventer en endelig aftale med KL.

Overenskomstområdet

Overenskomstforhandlingerne 2015 - et langt og sejt træk

Overenskomstforhandlingerne strakte sig over flere måneder, og der var mange udfordringer undervejs. Det var navnlig 2 udfordringer, som fik forhandlingerne til at trække ud:

Døgnarbejdstid. Vi brugte lang tid på forhandlinger om ny døgnarbejdstidsaftale med SHK, SL og KL. Formålet med en ny døgnarbejdstidsaftale var en harmonisering af de 3 døgnarbejdstidsaftaler. Med harmoniseringen er der opnået en høj grad af ensartede arbejdstidsregler på tværs af forskellige faggrupper på det kommunale døgnområde.

Forsøg på ny fælles overenskomst. Vi arbejdede sammen med KL på en sammenlægning af flere af FOAs overenskomster. En ny og fælles overenskomst for faglærte, som samtidig ville give ufaglærte ret og pligt til at blive uddannet. Forhandlingerne blev afsluttet med et forlig, som blev forelagt FOAs hovedbestyrelse.

Hovedbestyrelsen stemte nej til en ny overenskomst. En del af årsagen til dette skyldtes, at den nye overenskomst kunne betyde forringelser på det pædagogiske område. Det afgørende var især rettighedstabet ved stillingsskifte og det faktum, at man som erfaren voksen ikke kunne få sin gamle erfaring og hidtidige kvalifikationsløntrin med i sin fortsatte ansættelse efter endt uddannelse.

Sektorbestyrelsen og de faglige udvalg har efterfølgende drøftet en række muligheder, hvor KL kunne være imødekommende, og hvor der kunne blødes op i kravene til de ansatte. Muligheder og opblødninger som vil kunne bringes i anvendelse, hvis chancen byder sig.

Der skal ikke herske tvivl om sektorens holdning på spørgsmålet om uddannelse. Sektoren ønsker, at alle ufaglærte på området får ret og pligt til at uddanne sig til pædagogisk assistent, som er fagets erhvervsuddannelse. Dog bliver der behov for at undtage for kravet om pligt

til uddannelse for de medlemmer som er fyldt 55.

Resultater

FOA og KL måtte starte forfra med forhandlingerne, da det ikke lykkedes med en ny fælles overenskomst. Meget var givet på baggrund af forliget mellem Forhandlingsfællesskabet og KL, og lønstigningerne kommer først og fremmest fra dette forlig.

Der var efter FOA-fællesforliget relativt få udeståender tilbage ved forhandlingen af Pædagogiske Sektors forlig. Pædagogiske Sektors forlig indeholder bl.a.:

Løn- og pensionsstigninger for pædagoggrupperne svarende til BUPL- og SL-området.

For de pædagogiske konsulenter lykkedes det at få aftalt en noget bedre lønstigning som følge af LC's aftale om lønforbedringer til skolekonsulenterne.

I overenskomst for pædagogmedhjælpere og pædagogiske assistenter fik vi aftalt etablering af fritvalgsordning, hvilket har været et krav fra sektoren ved overenskomstforhandlinger flere gange.

Pensionskarensen blev afkortet for dagplejer og pædagogmedhjælperne.

Dagplejerne fik indført mulighed for at indgå lokale aftaler omkring aftenmøder udover de 4, som hidtil har været i overenskomsten.

GVU-bestemmelserne blev ophævet fra 1. august 2015, og der blev i stedet indført erhvervsuddannelse for voksne [EUV]. KL forsøgte at få opsagt vores protokollater om vilkår for voksne, der tager den pædagogiske assistentuddannelse. Det blev dog aftalt at tilpasse GVU-protokollaterne til den nye lovgivning på erhvervsuddannelsesområdet. Den efterfølgende drøftelse af indholdet af de nye EUV-protokollater har trukket ud og medførte forsin-

kelser på underskrift af overenskomsterne, da vi var uenige med KL om, hvilke grupper der skulle omfattes af det nye protokollat. Det er nu lykkedes at blive enige om en formulering.

Projekt på dagplejeområdet. KL havde rejst adskillige krav til dagplejeoverenskomsten. Disse blev afværget, og der blev i stedet aftalt et projekt med KL frem mod OK18.

Dette projekt er i fuld gang. KL og FOA har indledende aftalt at afdække området med henblik på at skabe et fælles udgangspunkt for de videre drøftelser ved OK18. Afdækningsfasen har bestået af en dataanalyse og en spørgeskemaundersøgelse. Når resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen er samlet skal disse analyseres. FOA og KL vil på baggrund af analysen drøfte iværksættelse af eventuelle forsøgsordninger.

Projektets resultater skal benyttes til overenskomstforhandlingerne i 2018.

Følg linket og du finder overenskomsterne:

<http://foaoverenskomst.dk/searchresult.aspx?t=%2fV1%2fNavigation%2fKoncept+Arbejdsret%2fFOA+OVE%2fOverenskomster%2fPaedagogisk%2fOffentlige%2f>

Private dagtilbud

Der har altid været private dagtilbud, men antallet af private tilbud er vokset markant i de seneste 10 år.

Det er en udfordring på det pædagogiske område, at kommuner nedlægger dagtilbud for at spare, men at tilbuddet genopstår som privat dagtilbud, hvorefter kommunen skal nedlægge flere kommunale dagtilbud.

Den seneste undersøgelse af emnet er fra 2015 [Bureau 2000 for FOA]. Bureau 2000 konstaterer, at antallet af børn i private tilbud er mere end fordoblet fra 2007 til 2015. På dagplejeområdet faldt antallet af børn i kommunal dagpleje fra 60.058 børn i 2010 til 46.758 i 2013, og vi vurderer, at der i 2016 kun passes 41.000 i dagplejen.

På daginstitutionsområdet er det særligt andelen af børn i selvejende institutioner, der falder samtidig med, at andelen i private institutioner stiger. Andelen af børn i kom-

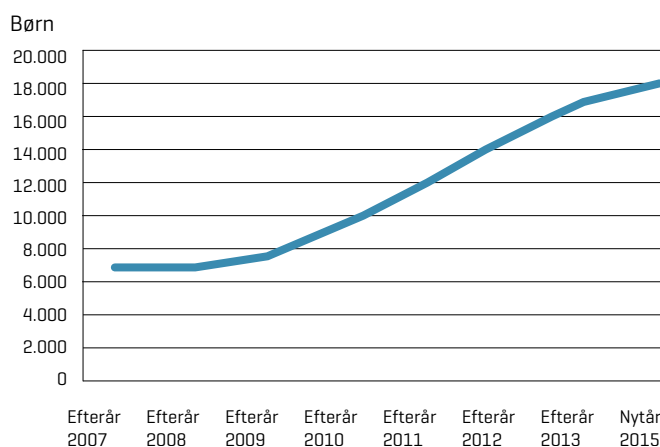
munale institutioner er nogenlunde den samme hvert år i perioden 2007-2013 [76 %].

Undersøgelsen viser, at andelen af det kommunale budget til pasning, der bliver brugt på privat pasning, er tredoblet fra 2007 til 2015, fra 1,9 % til 5,9 %. Særligt driftstilskudet til børn i private daginstitutioner er vokset. I 2007 udgjorde det 0,16 %, i 2015 var det 2,4 %.

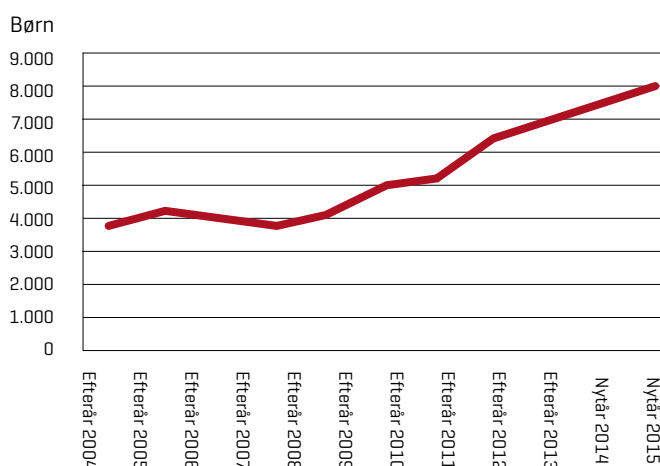
Andelen af budgettet, som er afsat til privat dagpleje, voksede i samme periode fra 0,6 % til 1,25 % eller cirka en fordobling.

Bureau 2000 lavede også en rundspørge i maj-juni 2014 til de ca. 540 private skoler i Danmark. Svarene peger i retning af, at cirka 30 % af skolerne overvejede at åbne nye dagtilbud: 60-70 skoler, der havde en børnehave, overvejede at udvide med en vuggestueafdeling; 20-30 skoler, der ikke havde daginstitution, overvejede både børnehave

BØRN I PRIVATINSTITUTIONER 2007-2016

BØRN HOS PRIVATE BØRNEPASSERE 2004-2015

og vuggestue, mens ca. 70 skoler, der ikke havde børnehaver, overvejede i første omgang at etablere en børnehaver. Sektorens seneste undersøgelser viser at antallet af elever på friskoleområdet er steget løbende fra 102.500 i 2011 til ca. 118.000 i 2016.

Kommunerne kan også udlicitere dagtilbud. Vi har ikke set udliciteringer de seneste mange år, men i 2015 fremlagde Frederiksberg Kommune et forslag om at udlicitere en daginstitution. Planerne blev ikke gennemført, da ingen institutioner var interesseret i at blive udliciteret. I august 2016 blev vi opmærksomme på, at Ringkøbing-Skjern Kommune ville udlicitere en daginstitution, men dette er efterfølgende blevet trukket tilbage i kommunalbestyrelsen.

Hovedparten af private dagtilbud er overenskomstdækket gennem deres paraplyorganisationer, såsom Landsorganisationen Danske Daginstitutioner, Daginstitutionernes Landsorganisation mv.

Men vi har i de seneste år oplevet en ny udvikling, hvor private slår sig ned med børnepasning, som på alle måder er udenfor det, vi normalt ser. Social dumping er en rimelig beskrivelse, når vi ser aflønninger helt ned til 80 kr. i timen, ingen overarbejdsbetaling og ingen indbetaling til pensionsordning.

Det har vist sig, at det er muligt at oprette større pasningstilbud som såkaldte 'storordninger'. De nye ordninger vi har set, er ofte etableret med flere end 10 børn. Social dumping og storordninger med mange ansatte er ikke kun et fænomen i København, om end det er i København, de optræder oftest.

Forbundets private team laver en stor indsats for at registrere disse ordninger og for, i et tæt samarbejde med den lokale fagforening, at få dem overenskomstdækket. Overenskomstdækning af dagtilbud, der er knyttet til privatskoler, er derimod udfordret af, at de enkelte skoler er af den opfattelse, at BUPL overenskomstdækker dette område, på foranledning af rådgivning givet af Danske Friskoleforening. Der er en grænseaftale mellem BUPL og FOA om at 0-6-årsområdet er dækket af FOA, men FOA har svært ved at komme igennem med dette overfor arbejdsgivere.

Grænseaftalen mellem BUPL og FOA løser desværre heller ikke det forhold, at der er uenighed om organiseringen af den ufaglærte gruppe på friskolernes SFO. Det er en trist og ufrugtbar situation, som ingen vinder noget ved. Det er således vores vurdering, at BUPL højst har aftaler på 10 % af friskolerne, ligesom FOA kan tælle sine aftaler i promiller.

Sektorens deltagelse i Folkemødet på Bornholm

Sektoren deltog i 4 dage i Folkemødet på Bornholm, og sektoren fik plads til at arrangere 2 debatter i det fælles FOA/PenSam-telt.

Lørdag eftermiddag havde vi en debat om sociale normeringer, hvor der efter et oplæg fra en klyngeleder i København var debat, hvor FOA, BUPL og Børne- og kulturchefforeningen deltog.

Søndag eftermiddag havde vi arrangeret en debat, som tog sit udgangspunkt i en FOA-undersøgelse, som viste, at børns sociale baggrund har betydning for, om de får Ritalin eller anden tilsvarende ADHD-medicin. Debatten var en paneldebat med aktiv deltagelse af tilhørerne i teltet, som kom til at handle om for og imod medicinering af ADHD, hjemløshed og social udsathed. I panelet var FOA, Huset Zornig og foreningen af hjemløse [SAND].

Udenfor de fælles rammer i teltet, gennemførte sektoren i samarbejde med LFS et oplæg, med efterfølgende debat, om social dumping på daginstitutionsområdet på café Værftet i Sandvig. Til dette arrangement holdt formanden for LFS-dagområdet et oplæg med udgangspunkt i de sidste års erfaringer på området. I panelet sad MF Jakob Sølvhøj fra Enhedslisten samt lokale politikere fra København og Lejre Kommuner.

Sektoren deltog generelt i løbet af de 4 dage i mange forskellige arrangementer rundt på Folkemødet og styrkede relationerne til forskellige samarbejdspartnere.

Samarbejde med ministeriet

Sektoren har i perioden 2013-2016 været involveret i en række projekter sat i gang af Børne- og Undervisningsministeriet og senere Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling. Der har været holdt møder med ministre- ne på børneområdet: Christine Antorini, Anette Vil-

helmsen, Manu Sareen og Ellen Trane Nørby – både i form af møder, hvor andre organisationer var repræsenteret og egne møder.

Sektoren oplevede på hyppige dialogmøder stor lydhørhed fra daværende minister Manu Sareen, overfor behovet for uddannelse for ufaglærte på dagtilbudsområdet, bedre pædagognormeringer i dagplejen samt problematikken i de lavere kvalitetskrav til private børnepassere. Alle elementerne indgik i den børnepakke, som desværre ikke blev vedtaget inden regeringsskiftet i 2015.

Minister Ellen Trane Nørby har inviteret sektoren til at deltage i Kvalitetsforum, hvor ministeren som det første havde sat en revision af de pædagogiske læreplaner til debat. Efterfølgende blev der nedsat en Mastergruppe for arbejdet med en ny styrket pædagogisk læreplan, som sektoren også var repræsenteret i.

Sektoren har i perioden deltaget i følgende arbejdsgrupper og følgegrupper, som er nedsat af ministeriet:

- Fremtidens dagtilbud
- Kvalitetsforum for Dagtilbud
- Mastergruppen for en ny styrket læreplan
- Organisering af det gode læringsmiljø
- Vi lærer sprog i vuggestuen og i dagplejen
- Dokumentationskrav i dagtilbud
- Lukkedage i dagtilbud
- Børn og digitale medier
- Metodeudbredelsesprogrammet for tidlig indsats (Socialstyrelsen)

Samarbejde med andre organisationer på børneområdet

Sektoren har samarbejde med BUPL, SL og DLF i forskelligt omfang.

- **Danmarks Lærer Forening [DLF]:** Samarbejdet har begrænset sig til de fælles møder i Fremfærdsregi.
- **Socialpædagogisk Landsforbund [SL]:** Vi har afholdt fælles møderække omkring det specialiserede handicappområde og i baggrundsgruppen omkring revision af servicelovens voksenbestemmelser.
- **Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund [BUPL]:** Samarbejdet er sket i flere sammenhænge, blandt andet i Fremfærdsregi, men peger også fremad i form af fælles ønsker til fremtidige indsatser, som nævnes i arbejdsprogrammet. Konkret har vi haft et fælles arbejde omkring indeklima, herunder Radon. Vi udveksler løbende holdninger til udspil fra ministeriet,

normeringsundersøgelser og arbejdet i diverse råd og udvalg. Vi mødes jævnligt med BUPL's formand og forretningsudvalg.

Samarbejde i sektoren

I perioden har der været øget fokus på de **faglige udvalgs** rolle og opgaver. De faglige udvalg skal være bindeled mellem de lokale medlemmer af faggruppen og den centrale sektor. Og omvendt. Det sidste kommer især til udtryk på faggruppelandsmøderne, hvor de faglige udvalg har haft til opgave, at sikre mere information fra deltagerne, fremfor at der alene var tale om oplæg fra den centrale sektor. Dette arbejde fortsætter i den kommende periode, og sektoren forsøger at inddrage de faglige udvalg mere aktivt.

Der er afsat økonomi til afvikling af 3 dagsmøder for sektorens **sektorformænd/-ansvarlige** fra lokalafdelingerne. Indholdet på disse møder kan variere mellem ny viden/resultater over politikudvikling til inspiration mellem deltagerne/netværksdannelse. Sektorbestyrelsen har deltaget i flere af disse møder og inddraget viden herfra til sektorbestyrelsens arbejde. Der er tidligere etableret et fælleskab på FOA NET (det gamle) for sektorformænd og -ansvarlige i Pædagogisk Sektor. Baggrunden for dette var at skabe et rum hvor der kunne deles viden og inspiration på tværs af den centrale sektor og lokale sektorer, samt de lokale sektorer imellem. Dette er kun lykkedes i ringe grad. Da der nu er indført et nyt FOA NET 3 og det gamle fællesskab ikke umiddelbart kan overføres - ja, så skal der revideres på den tidligere beslutning.

Sektorbestyrelsen har været ret stabil med meget få udskiftninger. Dog skal nævnes en udskiftning i denne beretning. Sektorformand Jakob Sølvhøj blev i 2015 valgt til folketinget for liste Ø og fratrådte derfor sit formandskab af sektoren. Derfor blev der 10. august 2015 afholdt ekstraordinært årsmøde, hvor en ny sektorformand skulle vælges. Der var 2 kandidater. Joan Lindskov (dagplejeler fra Kolding og medlem af det faglige udvalg for dagplejepædagoger og -ledere) og Mogens Bech Madsen (sektorformand i FOA Midtjylland). Med stemmerne 37/50 vandt Mogens Bech Madsen valget og har siden fungeret som sektorformand.

Sektoren har indført et **Nyhedsbrev** til de lokale sektorer, som kan beslutte sig for, at sende det videre ud til deres

tillidsvalgte eller lignende. De faglige udvalg modtager også dette nyhedsbrev. Det indeholder alt muligt – lige fra undersøgelser, kort resume fra sektorbestyrelsesmøder, kommentarer til aktuelle politiske meldinger osv.

Sektorrettede kurser

De sektorrettede kurser retter sig mod de tillidsvalgte i den enkelte faggruppe (TR, FTR og AMR) og tilrettelægges i et samarbejde mellem den centrale sektor og TR-afdelingen i forbundet.

Nedenfor ses de kurser, der har været afviklet i perioden 2013-2016:

- Pædagogmedhjælpere på special-området: Faglighed og identitet [2.-3.10.2013]
- Pædagogmedhjælpere: Temadag om faglighed [5.3.2014]
- Omsorgsmedhjælpere: Nye udfordringer og udvikling af kerneopgaven på det specialiserede socialområde [27.-28.10.2014]
- Pædagogiske assistenter og pædagogmedhjælpere: Netværk, TR-opgave ift. udvikling og uddannelse mv. [26.-27.3.2015]
- Pædagogmedhjælpere på specialområdet: Pædagogmedhjælperen og faglige udfordringer på specialområdet [1.-2.10.2015]
- Dagplejere og dagplejepædagoger: Fælleskonference om bla. gæstepleje, uddannelse og elektronisk tilsyn [23.-24.11.2015]
- Aktionslæringsforløb for dagplejere [sammen med Kost- og Service-medlemmer]: Faglighed og synlighed [start 21.9.2016- forventet afsluttet i 2017]

Medlemstal

Medlemstallet for Pædagogisk Sektor er i perioden 2013-2016 faldet med 2.793 erhvervsaktive medlemmer (tallene er her opgjort pr. juli 2013 og juli 2016). Især dagplejere og dagplejepædagoger oplevede et medlemsfald – i perioden samlet på ca. 3.300 medlemmer, dog størst fald mellem juli 2014 og juli 2015. En stor del af forklaringen skal her findes i det faldende børnetal.

Til gengæld er faggrupperne for både omsorgsmedhjælpere og pædagogmedhjælpere, samt pædagogiske assistenter steget med ca. 1.500 medlemmer – højeste fremgang mellem juli 2013 og juli 2014.

På årsmødet vil pjecen **Værd at vide om medlemstal** blive omdelt, hvor den nyeste statistik fremgår.

Afsluttet og versende sager i perioden 2014-2016

Nedenfor ses et uddrag af de principielle sager i perioden 2014-2016, som har været ført eller er anlagt på det pædagogiske område eller sager af betydning for det pædagogiske område. Ud over nedenstående sager har der også været ført en række sager af mere konkret karakter vedr. afskedigelser/bortvisninger på det pædagogiske område.

Faglig voldgift om forståelsen af pædagogmedhjælperoverenskomsten i forbindelse med uddannelse til pædagogisk assistent 5. sept. 2014

FOA rejste sag i faglig voldgift for 4 pædagogmedhjælpere i Gentofte Kommune. Pædagogmedhjælperne havde orlov til uddannelse efter pædagogmedhjælperoverenskomstens §16, stk. 2 (nu § 17 stk. 2).

Under uddannelsen fik de løn efter protokollat 2 til overenskomsten. Efter uddannelsen til pædagogisk assistent, vendte pædagogmedhjælperne tilbage til samme stilling som de kom fra. Kommunen havde modregnet al tidligere lokalt aftalt funktions- og kvalifikationsløn i den højere grundløn til pædagogiske assistenter, uden skelen til hvilke funktioner og kvalifikationer de pågældende havde efter uddannelsen.

Det var FOAs opfattelse, at de, der havde orlov til uddannelse, stadig var ansat under orloven, da de fik løn, holdt ferie med løn, blev ikke ferieafregnet, deres orlovsperiode blev medregnet i deres anciennitet og de vendte tilbage til den samme stilling som de forlod.

KL og Gentofte Kommune mente, at der var tale om, at de blev ansat i en ny stilling med en ny grundløn, hvorfor de skulle starte forfra lønmæssigt og alle tillæg skulle forhandles på ny. Dette indebar, at de ikke længere fik de tillæg, de havde før de blev uddannet.

Opmanden vurderede, at selvom der var tale om en ny grundløn, indført ved OK-forhandlingerne i 2008, var bestemmelsen om lokalt forhandlet funktions- og kvalifikationsløn den samme i henholdsvis 2005, 2008 og 2011, og gjaldt for både medhjælpere og assistenter. Opmanden fastslog, at når man fik lokalt forhandlede tillæg som en del af lønnen før ændringen, skulle man også have det efter ændringen i 2008.

Opmanden bemærkede, at hvis KL mente, at noget andet skulle gælde, skulle KL have sørget for, at det udtrykkeligt

fremgik af overenskomsten. Dette støttedes også af protokollets tekst om, at man genindtræder i stillingen efter endt orlov, og at man medtager anciennitet fra uddannelsen ved genindtrædelse i sin stilling.

Kendelsen er efter FOAs opfattelse så generel, at overenskomster med lignende bestemmelser også kan omfattes af kendelsen med mindre andet er aftalt i overenskomsten, fx social- og sundhedspersonale, hvor det er aftalt, at man starter forfra, hvis man har været ude at arbejde som hjælper og sidenhen tager assistentuddannelsen.

Dagpleje-, legepladsmedarbejder- og omsorgsmedhjælperoverenskomsterne på det pædagogiske område har identiske bestemmelser hvad angår funktions- og kvalifikationsløn, og de har samme ordlyd i uddannelsesprotokollaterne, herunder at de medregner uddannelsesperioden i beskæftigelsesanciennitet ved tilbagevenden til stillingen, så de burde efter FOAs opfattelse være omfattet af kendelsen.

KL har udsendt en vejledning, hvor de giver udtryk for den modsatte opfattelse – nemlig at afgørelsen er meget konkret og ikke kan finde anvendelse i forhold til andre overenskomster.

Dagplejeoverenskomsten – dagplejere fraflyttet bolig under graviditet – Østre Landsrets dom af 11. marts 2016

Sagen omhandlede 2 dagplejere, som under deres barselsorlov/forældreorlov solgte deres godkendte dagplejeboliger i København og flyttede til hhv. Egedal Kommune og Fyn.

Dette anså Landsretten for en definitiv tilkendegivelse om, at de ikke ville vende tilbage til deres arbejde som dagplejer i Københavns Kommune. Landretten fandt det ikke som værende i strid med ligebehandlingslovens regler, at Københavns Kommune betragtede ansættelsesforholdene som ophørt.

Det fremgår af dommen, at det ikke har betydning, at det ikke fremgår eksplicit af ansættelsesbrevene, at det er et krav/forudsætning at den godkendte dagplejebolig opretholdes. Heller ikke den omstændighed, at dagplejerne

ikke er advaret om konsekvenserne ved flytning. Landsretten bemærker i afgørelsen også, at dagplejerne var fraflyttet kommunen, før de orienterede kommunens dagplejekontor.

I de konkrete afgørelser flyttede de 2 dagplejere væk fra den kommune, som de havde deres ansættelsesforhold ved. Der er dermed ikke gjort op med de sager, hvor dagplejeren fraflytter sin bolig og flytter ind i en ny bolig i samme kommune.

Kaltoft sagen – afskedigelse af dagplejer – dom afsagt 31. marts 2016

Dom afsagt 31. marts 2016 i sagen, som omhandlede Billund Kommune, der i november 2010 opsagde en svært overvægtig dagplejer med den begrundelse, at afskedigelsen var begrundet i besparelser – faldende børnetal på dagplejeområdet.

FOA gjorde gældende, at afskedigelsen var begrundet i dagplejerens overvægt, og at kommunen havde diskrimineret dagplejeren i forbindelse med afskedigelsen, da dagplejeren på grund af sin svære overvægt var handicappet efter forskelsbehandlingsloven.

Sagen blev anlagt ved Retten i Kolding. Under byrettens behandling af sagen blev EU-domstolen anmodet om at træffe afgørelse om, hvorvidt fedme var et handicap omfattet af forskelsbehandlingsloven, som implementerer EU's beskæftigelsesdirektivs handicapdiskriminationsforbud.

EU-Domstolen kom i sin afgørelse frem til, at der ikke var et generelt EU-retligt forbud mod forskelsbehandling på grundlag af fedme i sig selv, og at fedme heller ikke i sig selv udgjorde et handicap i beskæftigelsesdirektivets forstand. EU-domstolen udtalte dog, at fedme efter omstændighederne kunne være et handicap i direktivets forstand, såfremt arbejdstagerens fedme hindrer arbejdstageren i fuldt og effektivt at deltage i arbejdslivet på lige fod med andre arbejdstagere.

Retten i Kolding frifandt efterfølgende kommunen. Retten fandt, at dagplejeren på trods af sin betydelige overvægt ikke var handicappet, da han i hele sin ansættelsesperiode havde været i stand til at arbejde på fuld tid

uden hjælpemidler. Derfor var hans fedme ikke et handicap i EU-rettens forstand.

I forhold til synspunktet om, at kommunen havde afskediget dagplejeren, fordi kommunen opfattede ham som handicappet, fandt retten, at en arbejdsgivers opfattelse, af at en given medarbejder har et handicap, godt kunne være diskrimination efter forskelsbehandlingsloven, men at det ikke var godtgjort, at kommunen havde opfattet dagplejeren som handicappet.

Retten lagde endvidere til grund, at kommunen havde bevist, at der var driftsmæssig begrundelse for reduktion af antallet af dagplejere som følge af arbejdsmangel ved faldende børnetal i kommunen. Sagen er anket til Landsretten.

Sag vundet i Højesteret 29. august 2016 – ytringsfriheds grænser

Højesteret fandt, at det var inden for ytringsfrihedens grænser, da en sygemeldt pædagogmedhjælper i 2012 påpegede stærk kritisabel adfærd hos en leder i en børnehave – og først gik til sin fagforening og dernæst til kommunen med anklagerne.

Pædagogmedhjælperens ordvalg i henvendelsen til kommunen havde været meget skarpt. Bl.a. blev det påpeget, at lederen tvang børn til at spise. At lederen var voldelig over for en forælder. Og at lederen havde et alkoholproblem. Pædagogmedhjælperen nævnte at 'det ligner Gestapo-metoder'.

Disse udtalelser affødte en injuriersag fra den pågældende leder mod pædagogmedhjælperen. Pædagogmedhjælperen vandt først sagen i byretten, men modparten ankede den til Landsretten, hvor pædagogmedhjælperen blev idømt dagbøder. I Højesteret blev hun frikendt for injurier. Højesteret har tilkendegivet, at udtalelserne er fremsat i god tro og til berettiget varetagelse af børnenes tarv, og derfor er straffri efter straffeloven § 269, stk 1.

Elevsag for Tvistighedsnævnet 1. september 2016

Elevsag vundet i Tvistighedsnævnet. Sagen omhandlede en kommune, som havde indgået en uddannelsesaftale med en elev og ved en fejl i uddannelsesaftalen indplaceret hende på vokselevløn, trods at hun ikke opfyldte betingelserne i overenskomsten for at få vokselevløn. Kommunen opdagede fejlen efter ca. 1 år, og valgte med øjeblikkelig virkning at ændre lønnen i elevens uddannelsesaftale til ordinær elevløn – en lønnedgang på knap kr. 8.000 om måneden.

FOA gjorde gældende, at en elevkontrakt er uopsigelig efter prøvetiden. Eleven havde været i god tro omkring lønnen, og ingen af aftalelovens ugyldighedsbestemmelser fandtes anvendelige, hvorfor kommunen skulle betale vokselevløn hele kontraktperioden

Sagen blev behandlet i Tvistighedsnævnet 1. september 2016, og FOA fik medhold i, at der var indgået en bindende aftale mellem elev og kommune, som ikke kunne opsiges/ændres efter prøvetiden, og kommunen skulle derfor betale differencen mellem ordinær elevløn og vokselevløn for resten af uddannelsesperioden. Den konkrete sag vedrører sosu-området, men vil have betydning for det pædagogiske område.

Verserende sager:

Faglig voldgift anlagt af FOA vedr. lønftaler

Faglig voldgift om hvorvidt løn skal aftales ved nyansættelser. KL (og kommunen) mener ikke, der skal aftales løn med organisationen ved nyansættelser, når kommunen mener, at medarbejder skal indplaceres på de centralt aftalte tillæg.

Den konkrete sag vedrører sosu-området, men vil have betydning for det pædagogiske område.

Hertil skal nævnes, at der på det pædagogiske område har været anlagt en sag, hvor kommunen ikke havde fremsendt lønforslag i henhold til lokal procedureaftale. I den konkrete sag blev sagen forliget, men man har kun forholdt sig til den lokale procedureaftale og ikke den centrale som ovennævnte verserende sag omhandler.

Faglig voldgift anlagt af SL om fortolkning af koloniaftalen

Sagen drejer sig om aflønning i forbindelse med en cykeltur til Skagen for psykiatriske brugere. Cykelturen indgik som en aktivitet i et tværgående projektsamarbejde 'Shared Care i Psykiatrien' mellem kommunal og regional psykiatri samt almen praksis om at øge fokus på sundhed samt forebygge KOL og type 2-diabetes for borgere i psykiatrisk regi.

Uenigheden angår, om der er tale om en behandlingstur, som skal aflønnes efter den centrale arbejdstidsaftale eller en lokal arbejdstidsaftale, eller en 'koloni/ferie'-tur, som skal aflønnes i henhold til koloniaftalen.

SL har gjort gældende, at koloniaftalen finder anvendelse i forhold til egentlige ferieture med et rekreativt formål, men ikke i forhold til behandlingsture.

Den faglige voldgift er planlagt til januar 2017

Faglig voldgift anlagt af SL om fortolkning af arbejdstidsaftalen

Uenigheden omhandler fortolkning af planlægning af tjenesten på juleaftensdag i § 14, stk. 1 i OK13-Aftale vedr. arbejdstid og rådighedstjeneste i for pædagogisk personale ved døgninstitutioner mv.

SL har gjort gældende, at § 14, stk. 1, pkt. a), skal forstås således, at bemanningen [opgjort som antal medarbejdere] på juleaftensdag altid skal planlægges med samme personaledekning som på en tilsvarende normal ugedag hen over året. Idet aktivitetsniveauet ofte er lavere end normalt på juleaftensdag, er der ikke behov for samme personaledekning som på en tilsvarende normal ugedag hen over året. Under disse omstændigheder har personalet i størst muligt omfang ret til frihed uden omlægning af normaltjenesten, jf. bestemmelsen, dvs. så mange som muligt har ret til at holde fri med løn.

KL's (og kommunes) opfattelse er, at bestemmelsen ikke begrænser arbejdsgiverens ret til at planlægge tjenesten på juleaftensdag i forhold til det konkrete aktivitetsniveau og tjenestens placering i forhold til den enkelte medarbejder i henhold til reglen i § 4, stk. 1, i arbejdstidsafta-

len. KL's opfattelse er, at begrebet normaltjeneste må forstås i overensstemmelse med § 4, stk. 1., dvs. arbejdsgiver kan udmærket planlægge med lavere personaledekning end normalt på juleaftensdag, blot skal de ansatte være bekendt med tjenestens placering mindst 4 uger forud.

Datoen for faglig voldgift er endnu ikke planlagt.

Skriftlig beretning

Pædagogisk Sektor 2013-2016

Pædagogisk sektors beretning 2013-2016 fortæller om de seneste 3 års arbejde inden for sektoren. Der er som altid sket meget i perioden, hvilket også afspejles i beretningens mangfoldighed af emner.

I denne beretning kan du læse, hvad sektoren har opnået, og hvad der arbejdes med nu.

Beretningen kommer blandt andet ind på forskning på området, som er sat i gang af FOA, nyt på uddannelses- og efteruddannelsesområdet, og hvad der er sket på overenskomstområdet mm.

FOA

SAMMEN
GØR VI FORSKELLEN

Staunings Plads 1-3
1790 København V

Tlf. 46 97 26 26
foa.dk

Pædagogisk Sektor

FOA er Danmarks tredjestørste fagforening. Siden 1899 har vi kæmpet for bedre løn- og arbejdsforhold til vores medlemmer. Hovedopgaven er at indgå overenskomster, som sikrer en god løn og moderne, ordnede arbejdsvilkår. Det er FOA, der aftaler din løn, dine tillæg, din arbejdstid, din pension, dine barselsregler, dine ferieregler og dine muligheder for uddannelse. Vores opgave i FOA er også at sikre et stærkt fagligt fællesskab – og at udvikle din og vores faglighed på det pædagogiske område, så velfærden og gode arbejdspladser går hånd i hånd.